

Hogere economische groei in Nederland door Lissabon-strategie

Nederland kan door het uitvoeren van de Lissabon-strategie een aanzienlijk hogere economische groei behalen in vergelijking met de situatie waarin de Lissabon-strategie niet uitgevoerd wordt. De economische groei van Nederland bij het uitvoeren van de Lissabon-strategie is niet alleen aanzienlijk hoger maar is ook langer te handhaven op dit hogere niveau omdat de groei bepaald wordt door concurrentiekracht, kennis en innovatie.

Het uitvoeren van de Lissabon-strategie leidt tot een economie die een grotere concurrentiekracht bezit en gebaseerd is op kennis en innovatie. De investeringen in hoger onderwijs en in onderzoek en ontwikkeling worden respectievelijk met 0,5 en 1,1 procent van het bruto nationaal product verhoogd. Tegelijkertijd nemen de kennis en vaardigheden van de beroepsbevolking toe door training en scholing. De beter geschoolde beroepsbevolking kan gebruikmaken van de technische vooruitgang ontwikkeld door een economie die is gebaseerd op wetenschappelijke en technische kennis en is hierdoor in staat om meer innovatieve producten te maken die fungeren als de motor van een hogere en langer te handhaven economische groei. De uitvoering van de Lissabon-strategie liberaliseert product- en arbeidsmarkten van de EU, een fundamentele verandering in de starre marktstructuur, die veroorzaakt wordt door regels, standaards en wetten die de concurrentiekracht van deze markten beperken. De liberalisering leidt tot een betere marktwerking en tot meer banen waardoor de werkgelegenheid en de sociale cohesie worden vergroot (European Council, 2000; IMF, 2003; Europese Commissie, 2004c).

De economische groei ten gevolge van het uitvoeren van de Lissabon-strategie wordt voor Nederland in drie scenario's berekend voor de periode 2004–2014, waarbij de economische situatie in 2004 en de Lissabon-strategie van de EU als uitgangspunten dienen.

In het Lissabon-scenario worden de doelstellingen van de Lissabon-strategie gebruikt voor de investeringen in kennis en vaardigheden, in onderzoek en ontwikkeling en in marktwerking.

In het Ideale scenario wordt het bereiken van de beste prestaties van de EU15 gebruikt voor de investeringen in kennis en vaardigheden, in onderzoek en ontwikkeling en in marktwerking.

In het Reële scenario hebben bedrijfsleven en overheid voor het uitvoeren van de Lissabon-strategie slechts de helft van het kapitaal voor de noodzake-

lijke investeringen beschikbaar dat in het Lissabon-scenario wordt gebruikt.

Kennis en vaardigheden beroepsbevolking

De uitvoering van de Lissabon-strategie vergroot de kennis en vaardigheden van de Nederlandse beroepsbevolking door meer scholing en training. Werknemers worden getraind tijdens hun werk, om hun kennis en vaardigheden op peil te houden, maar vooral om deze te vergroten. Mensen die geen werk kunnen vinden, omdat hun kennis en vaardigheden onvoldoende zijn, krijgen extra scholing en training om hen in staat te stellen te kunnen presteren in een baan. De hogere scholingskosten voor het bedrijfsleven worden betaald uit de opbrengst van de hogere en meer innovatieve productie. Bovendien worden de arbeidskosten verlaagd door het versoepelen van onder andere het ontslagrecht waardoor het aanzienlijk goedkoper wordt om personeel aan te nemen of te ontslaan. De scholing en training van de mensen die geen werk kunnen vinden, omdat ze over onvoldoende kennis en vaardigheden beschikken, worden door de overheid verzorgd. Tegenover de scholingskosten staan een besparing op sociale lasten en een hogere belastingopbrengst als een aanzienlijk deel van de kansarme werklozen een baan krijgt.

Het gemiddelde niveau van de kennis en vaardigheden van de beroepsbevolking wordt gemeten door het percentage van de beroepsbevolking vast te stellen dat voortgezet hoger onderwijs en universiteit met succes doorlopen heeft. Tot de beroepsbevolking worden alle mensen van 15 tot 64 jaar gerekend die willen werken. Ieder extra jaar universiteit met diploma voor de gehele beroepsbevolking produceert 5,5 procent economische groei in de komende tien jaar. Dit is gebaseerd op de ervaring in de OESO-landen (Bassanini en Scarpetta, 2001). De hele beroepsbevolking voor voortgezet onderwijs bestaat uit de mensen van 25 tot 64 jaar en voor universiteit uit de mensen van 30 tot 64 jaar. Een jaar universiteit weegt 1,38 keer zo zwaar als een jaar voortgezet onderwijs, gebaseerd op de salarissen zoals betaald in de private en in de publieke sector (Heyma *et al.*, 2006).

De Lissabon-strategie legt geen specifieke waarden voor het niveau van scholing en training vast. Hiervoor worden de beste prestaties van de EU15 in 2004 genomen. Voor het voortgezet hoger onderwijs is dit het niveau van Duitsland in 2004, waar 83,4 procent van de beroepsbevolking, in de leeftijd van 25 tot 64 jaar, het voortgezet hoger onderwijs met succes doorlopen heeft. Voor de universiteit is dit

JO KONSTEN

Promovendus aan de
Universiteit Maastricht

het niveau van Finland, waar 33 procent van de beroepsbevolking, in de leeftijd 30 tot 64 jaar, de universiteit afgemaakt heeft (Eurostat, 2002 en 2005).

In het Lissabon-scenario worden deze doelstellingen door de open methode van coördinatie gebruikt voor benchmarking (Room, 2005). Dit betekent dat Nederland voor het verhogen van het niveau van voortgezet onderwijs in de beroepsbevolking het Duitse systeem bestudeert en vergelijkt met het Nederlandse systeem en zich afvraagt wat er moet gebeuren om de betere Duitse resultaten te evenaren. Dit leidt ertoe dat Nederland zijn systeem coördineert met het Duitse systeem om de hogere Duitse resultaten te behalen. Hetzelfde geldt voor het niveau van de universiteit in de beroepsbevolking. Hiervoor wordt het Finse systeem bestudeerd (Room, 2005).

Nederland verhoogt het niveau van het voortgezet hoger onderwijs met 15,5 procent en het niveau van de universiteit met 8,4 procent in de beroepsbevolking. Dit leidt tot een extra economische groei van 1,07 procent per jaar voor Nederland in 2014, uitgedrukt als een percentage van het bruto nationaal product per hoofd van de bevolking (tabel 1).

In het Ideale scenario worden alle mensen met voldoende capaciteiten naar het voortgezet hoger onderwijs gestuurd, de uitval wordt met negentig procent verlaagd en vijftig procent van de werknemers die het voortgezet hoger onderwijs vroegtijdig hebben verlaten, wordt overtuigd om dit alsnog af te maken terwijl ze werken. Zestig procent van de studenten die het voortgezet hoger onderwijs met succes hebben doorlopen worden naar de universiteit gestuurd, het aantal afvallers wordt met zeventig procent verlaagd en veertig procent van de werknemers die de universiteit niet hebben afgemaakt wordt overtuigd om dit alsnog te doen terwijl ze werken. Hierdoor verhoogt Nederland het niveau van voortgezet hoger onderwijs met 8,4 procent en het niveau van universiteit met 8,5 procent in de beroepsbevolking. Dit leidt tot een extra economische groei van 0,91 procent per jaar voor Nederland in 2014, uitgedrukt als een percentage van het bruto nationaal product per hoofd van de bevolking (tabel 1). In het Reële scenario hebben bedrijfsleven en overheid onvoldoende kapitaal om te investeren en wordt er slechts de helft van het resultaat van het Lissabon-scenario gehaald (tabel 1).

Onderzoek en ontwikkeling

De uitvoering van de Lissabon-strategie verhoogt de investeringen in onderzoek en ontwikkeling. Hierdoor stijgt de wetenschappelijke en technologische kennis, waardoor de innovatie en de concurrentiekracht van de economie toeneemt. Het hogere kennisniveau levert de capaciteit om kennis van anderen op te nemen en nieuwe kennis te ontwikkelen. Dit betreft fundamentele kennis, nieuwe technologieën en nieuwe technieken. De laatste ontwikkelingen op technologisch en technisch gebied worden door de

hogere geschoolde beroepsbevolking gebruikt om vooral meer innovatieve producten te produceren die dienen als de motor voor een hogere en langer te handhaven economische groei (Cohen en Levinthal, 1989; Romer 1989 en 1990; Grossman en Helpman, 1991). Om op de hoogte te blijven van de technische vooruitgang worden de werkenden getraind in de nieuwste ontwikkelingen in hun vakgebied.

De technische vooruitgang wordt gemeten aan de hand van de groei van de totale factor productiviteit, de efficiëntie waarmee kapitaal en arbeid worden ingezet. Nederland kan niet alleen zijn technische vooruitgang verhogen door meer te investeren in onderzoek en ontwikkeling, maar ook door handel te drijven met landen die aanzienlijk in onderzoek en ontwikkeling investeren. Handel stelt een land in staat om een groot aantal tussenproducten te gebruiken die alle bepaalde technologieën en technieken bevatten. Handel is dan ook een voertuig voor het overbrengen van nieuwe ontwikkelingen (Grossman en Helpman, 1991; Coe en Helpman, 1995).

De groei in de totale factor productiviteit van Nederland in 2014 wordt geschat uit de geaccumuleerde investeringen in onderzoek en ontwikkeling van Nederland en van zijn directe en indirecte handelspartners over twee achtereenvolgende perioden van tien jaar, de periode 2004–2014 in vergelijking tot de periode 1994–2004. De investeringen zijn alle berekend in eurowaarden van 2004 en voor ieder jaar wordt er vijf procent van de waarde afgeschreven (Coe en Helpman, 1995; De Grip, 2006). De investeringen van de handelspartners worden gewogen naar hun importgewicht voor Nederland (Bayoumi *et al.*, 1999). De elasticiteit van onderzoek en ontwikkeling van de eigen investeringen bedraagt 0,08 en met betrekking tot de investeringen van de handelspartners 0,26 (Bayoumi *et al.*, 1999).

In het Lissabon-scenario bedragen de investeringen in onderzoek en ontwikkeling drie procent van het bruto nationaal product, de Lissabon-doelstelling van de EU voor 2010, die hier gebruikt wordt voor 2014 (European Council, 2000). De toename van de totale factor productiviteit en de daardoor veroorzaakte extra economische groei, ten gevolge van de additionele investeringen in onderzoek en ontwikkeling, bedraagt 0,89 procent per jaar voor Nederland in 2014, uitgedrukt als een percentage van het bruto nationaal product per hoofd van de bevolking (tabel 2).

Tabel 1

Bijdrage van scholing aan de economische groei in Nederland.

Periode 2004–2014		Vwo in procenten van de beroepsbevolking	Universiteit in procenten van de beroepsbevolking	Bijdrage aan de economische groei in procenten per jaar
	Niveau 2004	67,9	24,6	
Lissabon-scenario	Toename 2014	15,5	8,4	1,07
Ideale scenario	Toename 2014	8,4	8,5	0,91
Reële scenario	Toename 2014	7,8	4,2	0,54

Bron: Eigen berekening op basis van cijfers van de Europese Commissie

Tabel 2

Bijdrage van onderzoek en ontwikkelingen aan economische groei in Nederland.

Periode 2004–2014		Uitgaven O&O in procenten van het bnp	Bijdrage aan de tfp in procenten per jaar	Bijdrage aan groei in procenten per jaar
	Niveau 2004	1,89		
Lissabon-scenario	Toename 2014	1,11	0,89	0,89
Ideale scenario	Toename 2014	0,61	0,62	0,62
Reële scenario	Toename 2014	0,56	0,45	0,45

Bron: Eigen berekening op basis van cijfers van de Europese Commissie

In het Ideale scenario wordt 2,5 procent van het bruto nationaal product aangenomen voor de investering in onderzoek en ontwikkeling, het niveau van Duitsland in 2004. Dit wordt door Nederland in 2014 gehaald via de open methode van coördinatie (OECD, 2004a en 2005; Room, 2005). De toename van de totale factor productiviteit en de daardoor veroorzaakte extra economische groei, ten gevolge van de additionele investeringen in onderzoek en ontwikkeling, bedraagt 0,62 procent per jaar voor Nederland in 2014, uitgedrukt als een percentage van het bruto nationaal product per hoofd van de bevolking (tabel 2).

In het Reële scenario hebben bedrijfsleven en overheid voor het uitvoeren van de Lissabon-strategie slechts de helft van het kapitaal voor investeringen beschikbaar dat in het Lissabon-scenario gebruikt wordt, waardoor slechts de helft van het Lissabon-resultaat wordt behaald.

Product- en arbeidsmarkten

De uitvoering van de Lissabon-strategie harmoniseert regels, standaarden en wetten die nu gelden voor alle EU-landen. Hierdoor ontstaat een product- en arbeidsmarkt met verhoogde concurrentiekracht en betere werking (IMF, 2003). Dit levert een aanzienlijk aantal nieuwe banen op. Gecombineerd met een verhoging van scholing en training levert dit niet alleen meer maar ook kwalitatief betere banen op (European Council, 2000; IMF, 2003; Europese Commissie, 2004b). De verhoogde concurrentiekracht en de betere werking van de arbeidsmarkt vergroten de werkgelegenheid en daardoor de economische groei (IMF, 2003; Europese Commissie, 2004b).

De Lissabon-doelstelling voor de werkgelegenheid in de EU is zeventig procent voor mannen, zestig procent voor vrouwen en vijftig procent voor mensen in de

Het uitvoeren van de Lissabon-strategie verlaagt de werkloosheid en verhoogt de sociale cohesie doordat de liberalisatie van product- en arbeidsmarkten leidt tot meer banen

leeftijd 55–64 jaar. Dit is aan de hand van de samenstelling van de beroepsgeschikte bevolking omgezet in een doelstelling van 65 procent voltijdbanen in de beroepsgeschikte bevolking voor 2014 in plaats van voor 2010 (European Council, 2000; Europese Commissie, 2004b; OECD, 2004b; CBS, 2006). Het uitvoeren van de Lissabon-strategie verlaagt de werkloosheid en verhoogt de sociale cohesie doordat de liberalisatie van

product- en arbeidsmarkten leidt tot meer banen. Het leidt echter ook tot de mogelijkheid dat mensen sneller hun baan verliezen omdat de wetten die de werkgelegenheid beschermen worden versoepeld om meer banen te genereren. Hier staat tegenover dat werkgevers eerder geneigd zijn om meer mensen aan te nemen, omdat ze deze gemakkelijker en met minder kosten kwijt kunnen als ze deze werknemers niet meer nodig hebben. Werknemers die goed geschoold zijn vinden in kortere tijd een nieuwe baan door de toegenomen bereidheid van werkgevers om meer mensen aan te nemen. Tegenover het verlies aan de zekerheid van het hebben van een baan staat de toegenomen zekerheid van het hebben van werk onder de voorwaarde dat de werknemers goed geschoold zijn (Layard, 2001; IMF, 2003; Europese Commissie, 2004b).

Een aanzienlijke verhoging van de werkgelegenheid kan leiden tot een verlaging van de gemiddelde productiviteit. Voor een standaardproductiefunctie geldt dat als het arbeidsaanbod stijgt, de productiviteit afneemt omdat er door de verhoging van de productie steeds minder productieve krachten moeten worden ingezet. Dit leidt op de korte termijn tot een lagere productie. In de economie wordt echter aangenomen dat technische vooruitgang op de lange termijn neutraal is met betrekking tot arbeid. Dit wordt weergegeven door het concept van arbeid verrijkt met technische vooruitgang, waarbij het genoemde verlies aan productiviteit op de langere termijn gecompenseerd wordt door het inzetten van nieuwe technische ontwikkelingen. De gemiddelde productiviteit van arbeiders en machines wordt hierbij verhoogd door de technische vooruitgang. De verhoging in productiviteit verhoogt de reële lonen, wat ertoe leidt dat sommige mensen meer en andere mensen minder werken. Hogere lonen en hogere machineproductiviteit leiden ertoe dat ondernemingen meer machines inzetten. Dit leidt tot een groei waarbij de arbeidsproductiviteit, de reële lonen en de kapitaalintensiteit van de productie stijgen, aangedreven door de verhoging van de totale factor productiviteit, die het gevolg is van het inzetten van de nieuwste technische ontwikkelingen. Op de lange termijn leidt de met de totale factor productiviteit verrijkte arbeid, bij een aanzienlijke verhoging van de werkgelegenheid, tot een hoger bruto nationaal product zonder

Tabel 3

Bijdrage economische groei in Nederland door stijging werkgelegenheid.

Periode 2004–2014		Werkgelegenheid in voltijdbanen-percentage van de beroepsgeschikte bevolking	Bijdrage aan economische groei in procenten per jaar
	Niveau 2004	57,8	
Lissabon-scenario	Toename 2014	7,2	1,13
Ideale scenario	Toename 2014	5,8	0,91
Reële scenario	Toename 2014	3,6	0,57

Bron: Eigen berekening op basis van OECD-cijfers

Tabel 4

Economische groei in procent van het bnp per hoofd van de bevolking.

	Lissabon-scenario	Ideale scenario	Reële scenario
Extra economische groei in Nederland ten gevolge van Lissabon-strategie in 2004–2014 in % per jaar	3,09	2,10	1,55
Geschatte economische groei met Lissabon-strategie in 2004–2014 in % per jaar	4,5–5,5	3,5–4,5	3,0–4,0
Economische groei in Nederland in de afgelopen 30 jaar in % per jaar	1974–1984 2,19	1984–1994 3,10	1994–2004 2,56

Bron: Eigen berekening op basis van cijfers van de Europese Commissie en OECD

verlaging van de gemiddelde productiviteit (Europese Commissie, 2004b).

De doelstelling van het Lissabon-scenario, 65 procent voltijdbanen in de beroepsgeschikte bevolking, wordt in 2014 bereikt door de open methode van coördinatie (Room, 2005). Deze verhoogt de werkgelegenheid met 7,2 procent van de beroepsgeschikte bevolking in 2014. De daardoor veroorzaakte economische groei wordt berekend met de wet van Okun, die iedere procent werkloosheid waardeert met 1,57 procent verlies in economische groei (IMF, 2003). De extra economische groei ten gevolge van de stijging van de werkgelegenheid bedraagt 1,13 procent per jaar voor Nederland in 2014, uitgedrukt als een percentage van het bruto nationaal product per hoofd van de bevolking (tabel 3).

Voor het Ideale scenario geldt als aanname 63,6 procent voltijdbanen in de beroepsgeschikte bevolking, het niveau van Italië in 2004. Dit wordt door Nederland in 2014 gehaald via de open methode van coördinatie die de 63,6 procent gebruikt voor de benchmarking (Europese Commissie, 2004a; Room, 2005). De verhoging van de werkgelegenheid bedraagt 5,8 procent van de beroepsgeschikte bevolking wat tot een extra economische groei leidt van 0,91 procent per jaar voor Nederland in 2014, uitgedrukt als een percentage van het bruto nationaal product per hoofd van de bevolking (tabel 3). In het Reële scenario hebben bedrijfsleven en overheid onvoldoende kapitaal beschikbaar om te investeren en wordt er slechts de helft van het resultaat van het Lissabon-scenario behaald (tabel 3).

Conclusies

De bedoeling van de Lissabon-strategie is een hogere en duurzamere economische groei. Deze wordt bereikt door de ontwikkeling van een grotere wetenschappelijke en technische kennis waardoor meer innovatie mogelijk is. Bovendien wordt door de liberalisatie van product- en arbeidsmarkt meer werkgelegenheid geschapen (IMF, 2003). Deze liberalisatie kan niet door Nederland alleen bereikt worden en moet minimaal plaatsvinden in het kader van de EU6, een markt van rond de 225 miljoen mensen.

Het uitvoeren van de Lissabon-strategie betekent dat Nederland een economische groei kan realiseren die minmaal 1,55 procent per jaar hoger is dan zonder Lissabon-strategie. Deze economische groei is niet alleen hoger maar ook duurzamer omdat hij gebaseerd is op concurrentiekracht, kennis en innovatie (tabel 4).

De economische groei van Nederland in de laatste dertig jaar, zoals vermeld in tabel 4, is berekend uit de toename van consumptie, investeringen, voorraadvorming en netto export (Europese Commissie, 2004a).

LITERATUUR

- Bassanini, A. en S. Scarpetta (2001) *The driving forces of economic growth. Panel data evidence for the OECD countries*. OECD Economic Studies 33.
- Bayoumi, T., D.T. Coe en E. Helpman (1999) R&D spillovers and global growth. *Journal of International Economics*, 47(2), 399–428.
- CBS (2006) *Bevolking naar herkomstsgroepering en generatie*. Voorburg/Heerlen: CBS.
- Coe, D.T. en E. Helpman (1995) International R&D spillovers. *European Economic Review*, 39(5), 859–887.
- Cohen, W.M. en D.A. Levinthal (1989) Innovation and learning: The two faces of R&D. *The Economic Journal*, 99, 569–596.
- European Council (2000) Lisbon European Council. *Presidency Conclusions*, 3–24 March 2000, Brussel.
- Europese Commissie (2004a) *EU Economy 2004 Review*. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2004b) *Labour markets in the EU: An economic analysis of recent performance and prospects*. *EU Economy 2004 Review*, 6, 165–220.
- Europese Commissie (2004c) *The Lisbon Strategy and the EU's structural productivity problem*. *EU Economy 2004 Review*, 6, 221–264.
- Eurostat (2002) *The life of women and men in Europe*. Brussel: Europese Commie.
- Eurostat (2005) *Key data on education in Europe 2005*. Brussel: Europese Commissie.
- Grip, A. de (2006) *Evaluating human capital obsolescence*. Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, werkdocument.
- Grossman, G.M. en E. Helpman (1991) *Innovation and growth in the global economy*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Heyma, A., D. de Graaf en C. van Klaveren (2006) *Exploratie van beloningsverschillen in het onderwijs 2001–2004*. In opdracht van het Ministerie van OCW. SEO Rapport 952.
- IMF (2003) Unemployment and labour market institutions: Why reforms pay off. *World Economic Outlook*, hoofdstuk 4, 129–150.
- Layard, R. (2001) *Welfare-to-Work and the New Deal*. Londen: LSE Publication.
- OECD (2004a) Statistical data. In: *Employment Outlook, Economic Outlook, and Science, Technology and Industry Outlook*.
- OECD (2004b) *Labor Force Statistics 1983–2003*. Parijs: OECD.
- OECD (2005) *Employment Outlook*. Parijs: OECD.
- Room, G. (2005) Policy benchmarking in the European Union: Indicators and ambiguities. *Policy Studies*, 26(2), 117–132.
- Romer, P.M. (1989) Human capital and growth. *NBER working paper 3173*. Cambridge, MA.
- Romer, P.M. (1990) Endogenous technical change. *Journal of Political Economy*, 98(S5), 71–102.

